

ONNI PALASTE

AINA
HANGOSTA PETSAMOON

Aina Hangosta Petsamoon

Onni Palaste

Aina Hangosta Petsamoon

SAGA Egmont

Aina Hangosta Petsamoon

Cover image: Shutterstock

Kirja ilmentää aikaa, jona se on kirjoitettu, ja sen sisältö voi olla osittain vanhentunutta tai kiistanalaista.

Copyright © 1984, 2023 Onni Palaste and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788727028378

1. POD edition

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.sagaegmont.com

Saga is a subsidiary of Egmont. Egmont is Denmark's largest media company and fully owned by the Egmont Foundation, which donates almost 13,4 million euros annually to children in difficult circumstances.

Onni Palaste

Irina ja Mannerheim

Minä desantti

Rukajärven sissit

Simo Hurtta

Simo Hurtta ja Anna

Simo Hurtta ja Isoviha

Sissi rajan takaa

Siviilisissit Stalinin kanavalla

Suomussalmen sankarit

Talvisodan ääniä

Lukijalle

Tämän kirjan kertomukset on koottu pääasiallisesti KANSA TAISTELI – MIEHET KERTOVAT -lehden vuosikertoista aina vuodesta 1960 saakka, tuhansien kirjoitusten joukosta.

Kirjoituksia valittaessa on ollut yhtenä kriteerinä ottaa mukaan niitä henkilökohtaisia kertomuksia, jotka eivät tule näkyviin sotapäiväkirjoista eivätkä sotahistoriallisista suurteoksista. Nämä kuvaukset ovat kovia kokeneiden jermujen, suomalaisten miesten, itsensä kirjoittamia tai kertomia ja antavat todellisen kuvan sodan kauhistuttavista kasvoista. Mutta suomalaiseseen sotilasjoukkoon kuuluu erottamattomasti myös joku humoristi, ja häntä ei ole unohdettu tässäkään kirjassa.

Kun jotakin kirjoitusta olen joutunut hieman lyhentämään, se on tapahtunut niin ettei kertojan sanoma ole vähääkään muuttunut. Kirjan I jakso käsittelee hyökkäysvaihetta kesällä 41, kun suur-Suomea lähdettiin tekemään nuoruuden innolla, II jakso käsittelee asemasotavaihetta ja III jakso vetäytymistä kesällä 44, jolloin puna-armeija pani ison remmin päälle.

Jokainen kirjoitus on oma kokonaisuutensa, joten kirjaa voi lukea missä järjestyksessä hyvänsä.

Kirjan kaikki valokuvat ovat autenttisia. Niistä kiitän Kansa Taisteli -lehteä sekä Pääesikunnan kuvakeskusta. Erityisesti haluan kiittää päätoimittaja Eero Eräsaarta hänen myötämielisestä suhtautumisestaan toimitustyöhöni.

Onni Palaste

I Osa

Hyökkäysvaihe 41

Veikko Savolainen, Ähtäri, JR 50

Yli vieraan rajan

I Mooses Huovinen, Paltamo, JR 31

Majuri Mäski

Antti Kukkonen, Helsinki, Er. Pst. kompp

Jatkosodan alkuaikoja

Lauri Alajääski, Enäjärvi, JR 25

Kohtalokas rajan ylitys

Einar Palmunen, Hämeenlinna, 26. LK

Neuvotteleva vihollisv.

Veikko Savolainen, Ähtäri, JR 50

Yllätys Jämsäjoella

M. Kirjonen, Heinola, Ilmav.

Espanjalainen rengas

Heikki Suopela, Rovaniemi, JR 50/pst

Kadetti Rosenius

Eino Mustamo, Kiuruvesi, JPr 2
Sodassakaan ei saa...

Arvo Saura, Salo, JR 34
Vihollisen kaukopartion.

Lauri Leikkonen, Hamina, JR 14
Jäämeren rantakallioilla

Toimi Taipale, Ylämaa, JR 2
Kosketus kuolemaan

Matti Varo, Seinäjoki, JR 7
Pihlaisten motti

II Mooses Huovinen, Paltamo, JR 31
Kaislaviitta

Vilho Särkkä, Helsinki, JR 12
”Iti sutaa”

Impi Kallioinen, Luopioinen
Desantin saunamatka

E. Leppänen, Korpilahti, Päämajan sissios.
Kun Muurmann...

Gunnar Linkomo, Helsinki, JR 26
Ässärykmentti taisteli

Erkki Holkeri, Lahti, JR 6
Ylitimme vanhan rajan

Reino Maijala, Hämeenlinna, Er. Pd. Jp
Kuolema niittää...

Kalervo Haatainen, Kuopio, JR 30
Valtasimme kolonnan

Lauri Leikkonen, Hamina, JR 14
Paljonko on ”Pjat”?

Ilmari Römpötti, Helsinki, JP 1
Äänisen laivaston valtaus

Sakari Rokka, Helsinki, E/RvPr

Taistelu leivästä...

Toivo Eräpuro, Helsinki, Er. P 21

Vodkan voimalla sotatarv.

Heikki Turunen, Lehmo, JR 7

Erehtyipä nimessä

Yli vieraan rajan

VEIKKO SAVOLAINEN

Ähtäri

JR 50

Sen aamun aurinkoa ei ympäröinyt loistava sädekehä, vaan se nousi teräväreunaisena, verenkarvaisena kuin noetun lasin takaa. Näky ei ollut meille uusi. Tiesimme, että jossakin edessä, idän suunnalla, paloivat yhä metsät ja niiden savujen haju tuntui vakituisesti nenissämme.

Muistiinpanoistani ovat niiden päivien aikamäärät nuhrautuneet pois. Vuosi oli kuitenkin 1941 ja heinäkuu. Vietimme yön jossakin Salmin pitäjän tuntumassa, johon yksikköni I/JR 50:n jääkärijoukkue oli edellisenä iltayönä majoittunut.

Monien kilometrien mittainen kellanharmaa tomupilvi pölisi ruutikuivasta maantiestä, jolla solui katkeamattomana virtana

meille tuntemattomia joukko-osastoja: jalkaväkeä, tykistöä ja huoltokolonnia. Jokainen ilmakeutio oli täynnä tukahduttavaa pölyä, jota tupruili tuhansien saapasparien, juhtien kavioiden ja raudoitettujen, ratisevien ajoneuvojen pyörien alta.

Sotilaat laahustivat nuutunein, tyhjin kasvoin, synkkinä ja äänettöminä, kuivin suin, kirvelevin kurkuin ja verestävin silmin. Oli kuin heidän kasvonsa olisi äsken maalattu jollakin paksulla, juoksevilla liisterillä, pystysuorilla, koukeroisilla viivoilla, jonka päälle oli puhallettu kellanharmaa puuteri. Heidän silmäripsensä ja kulmakarvansa olivat paksun tomureunuksen peittämät, joiden väleistä vetiset, verestävät silmät kiiluivat. Sama talkkimainen tomu peitti vaatteet, aseet, ajoneuvot ja juhdat. Se tunkeutui vastustamattomasti sotilaiden asepuseroiden alle ihoon, suihin ja neniin – yskittäen, kutittaen, kirvellen.

Helle oli armoton. Lehtipuut nuokkuivat lehdet suppuun käpristyneinä lerpattaen kuivuuden ja tomun kellastamina. Ja yhä jauhoivat raskaat pyörät ja marssivien anturat keltaista tietä hienoksi hiekkapölyksi, joka alkoi leijua painottomana ilmassa ja teki jokaisen elollisen olennon elämän helvetilliseksi.

– Tauko!

Käskey saapui takaa ja lensi mies mieheltä keulaan. Sen kuulleet lopahtivat kesken askeleen, horjuivat tien sivuun ja kaatuivat sinne helpotuksesta huokaisten kuin viimeisen päivätyönsä tehneet. Muutamat uupuneimmat jatkoivat tylsän automaattisesti joskus alkamaansa liikettä, kunnes törmäsivät edellään kulkeneeseen, pysähtyneeseen mieheen tai ajoneuvoon.

Pölypilvi laskeutui ja liike taukosi. Juhdat päristelivät päät alhaalla nuokkuen ja ravistelivat itseään. Niiden hiestyiseisiin

karvoihin iskostuneet pölykakat lentelivät ympäriinsä ja saivat aikaan ärtynyttä kiroilua.

Katselimme marssijoita myötätuntoisina. Emme kyselleet mitään, näimme sen ilmankin: nuo olivat olleet koko yön marssilla.

Odotimme. Osa joukkueestamme nukkui vielä teltassa tien lähellä. Ja joukkueemme johtaja, vääpeli Eino Keskinen oli yöllä lähtenyt taemmaksi komentajan puheille. Samassa hän saapuikin.

– No, mitä uutta?

– Meiltä viisi miestä partioon suoraan yli rajan.

Majoitustiedustelu, Eino virnisti. – Nyt sopii sekaan, kun tuo revohka pysähtyi. Loppu joukkueesta jää kanssani tähän.

Odotamme pataljoonaa.

Hän aukaisi karttansa ja viittasi minut katsomaan.

– Veko, sinä vetäjäksi, Aution Ossi, Martiskin, Iso-Ahon Aaro ja Punapää kavereiksesi. – Punapäänä tunnettiin vapaaehtoinen sotamies Yrjö Hetemäki.

Vääpeli Keskinen jämerät kasvot myhäilivät.

– Venäjälle pojat! Ei sitä joka heppu pääsekään ulkomaille passeitta ja viisumeitta. En tiedä, onko edellänne ketään, mutta väli hällä. Suoraan tuonne Tulemajoen varteen. Sen vieressä on Kolatselkä-niminen kylä. Menette perille, ellei ole esteitä.

Vilkaisimme toisiimme. Ne esteet ennestään tiesimme.

– Mikäpä siinä, mutisimme. Eino jatkoi:

– Lähtisin mukaanne, mutta majuri käski toisin. Käy teitä katekseni, kaverit. Historiallinen hetki teille: ylitätte ensimmäisinä porukastamme rajan. Olin siellä itse jo kerran; Aunuksen retkikunnan aikana 1921. Silloin ajoivat pois häntä koipien välissä. Nyt pysymme.

– Älä ole ihan vissi siitä, Punapää virnuili. – Jospa lopahtavat eväämme.

– Eivät lopahda. Pankaa vain hynttyyt pyöriin ja ala, Veko, vetää!

Ja niin viiden miehen partio nousi pyörilleen.

– Tapaamme kaalipelloilla, Punapää hihkaisi.

– Menkää silmät auki! väpeli varoitteli.

– Huoli sinä siitä, Punapää tokaisi. – Jos kalpaten käy, toimita tuntolevyjemme puolikkaat rovastintoimistolle. Hei!

Työnnyimme tielle. Valtaisa, kaiken kattanut pölypilvi oli ohentunut, näkyvyys oli jo kohtalainen. Vain hienonhieno utu leijui ilmassa kimallellen kultaisina välähdyksinä polttavassa auringonpaisteessa.

Lepotauolle pysähtynyt marssikolonna ja toverimme jäivät taa.

Raja!

Se aukeni eteemme melkein yllättäen kahden tunnin rauhallisen polkemisen jälkeen. Koko taipaleella emme olleet nähneet merkkiäkään vihollisista, vain muutamia raunioita, heinittyneitä peltoja ja jonkun säästyneen mökin. Siellä täällä paloivat metsät valtavasti savuten.

Pysähdyimme. Seisoimme keskellä tietä pyöriimme nojaillen. Silmämme tähyilivät epäluuloisina tienoota ja keltaista maantietä, jonka venäläiset olivat välirauhan aikana rakentaneet Kolatselästä Salmiin.

Jokaisen kasvoilta näkyi outo ilme. Raja! Ilmeissämme oli epäilyä, ihmettelyä ja vaarojen aavistuksia. Vaikenimme. Emme valaneet kannuja siitä, minkä vuoksi hyökkäämme rajan taa, vaikka huhut olivat kertoneet toista: ”Otamme vain oman alueemme, ei muuta.”

”Sotilaat laahustivat nuutunein, tyhjin kasvoin, synkkinä ja äänettöminä, kuivin suin, kirvelevin kurkuin ja verestävin silmin. Oli kuin heidän kasvonsa olisi äsken maalattu jollakin paksulla, juoksevilla liisterillä, pystysuorilla, koukeroisilla viivoilla, jonka päälle oli puhallettu kellanharmaa puuteri.”

Aina Hangosta Petsamoon on kokoelma sotakertomuksia niiltä, jotka elivät ja taistelivat jatkosodan kynsissä 1941–1944. Kertomukset paljastavat sodan kulun aikalaisten silmin niin kauhistuttavin kuin liikuttavinkin yksityiskohdin.

Kirjailija Onni Palaste, joka taisteli itsekin jatkosodassa, on koonnut kertomukset hyödyntämällä Kansa taisteli -lehden vuosikertoja

Onni Palaste (s. Bovellán, 1917–2009) oli sotakirjoistaan tunnettu suomalainen kirjailija. Palaste oli sotaveteraani, joka aloitti kirjoittamisen jo rintamalla. Hän hyödynsi omia sotakokemuksiaan teoksissaan, joista tunnetuimpiin kuuluvat muun muassa Rukajärven sissit (1967) ja Suomussalmen sankarit (1979).